

**ÇAĞDAŞ AZERBAJCAN
CUMHURİYETİ'NDE
MİLLÎ KİMLİĞİN İNŞA SÜREÇLERİ**

(20. yüzyılın başlarından günümüze)

Raheb MOHAMMADI GHANBARLOU

Ankara 2023

**Çağdaş Azerbaycan Cumhuriyeti'nde
Millî Kimliğin İnşa Süreçleri**
(20. yüzyılın başlarından günümüze)

Yazar

Dr. Raheb MOHAMMADI GHANBARLOU

Kapak Resim

Nasim SADEGH BARENJI

ISBN: 978-625-6444-06-5

1. Baskı

Ağustos, 2023 / Ankara

Yayın Sertifika No

46683

Matbaa Sertifika No

46682

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 471

Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	5
GİRİŞ.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

KİMLİK KAVRAMIYLA İLGİLİ KURAMSAL BOYUT

1.1. Simgesel Etkileşim Kuramı.....	15
1.2. Simgesel Etkileşim Yaklaşımına Göre Kimlik.....	16
1.3. Kimlik Kavramı.....	26
1.4. Kimlik İnşası.....	30
1.5. Antropolojik Yaklaşım.....	34
1.6. Modern Yaklaşım.....	35
1.7. Sosyolojik Yaklaşım.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

KİMLİK KATEGORİLERİ

2.1. Millî Kimlik.....	41
2.2. Etnik Kimlik.....	45
2.3. Toplumsal Kimlik.....	49
2.4. Kolektif Kimlik.....	51
2.5. Siyasi Kimlik.....	55
2.6. Kültürel Kimlik.....	56
2.7. Dinî Kimlik.....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAJYAN CUMHURİYETİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

3.1. Coğrafi Konum.....	61
3.2. Azerbaycan Adının Kökeni.....	61
3.3. Nüfus ve Etnik Yapı.....	63
3.4. Dinî Yapı.....	72
3.5. Dil Yapısı.....	73
3.6. Azerbaycan Cumhuriyetinin Siyasi Yapısı.....	74
3.6.1. Hükümet Yapısı.....	74
3.6.2. Anayasa.....	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇAĞDAŞ AZERBAJYAN CUMHURİYETİ TARİHİNDE KİMLİK İNŞA SÜREÇLERİ

4.1.	XX. Yüzyılın Başında Azerbaycan'da Kimlik.....	77
4.2.	1918 Yılına Kadar Yaşanan Tarihsel Gelişmeler.....	77
4.3.	Sovyet Döneminde Azerbaycan'ın Millî Kimliğindeki Değişim.....	85
4.4.	Sovyetlerin Çöküşü ve Bağımsızlıktan Sonra Azerbaycan'da Millî Kimlik.....	91
4.5.	Sovyet Birliğinin Çözülmesi: Mutallibov ve Ebülfezl Elçibey Dönemi Azerbaycan'ın Millî Kimliği.....	92
4.6.	Hayder Aliyev ve İlham Aliyev Döneminde Azerbaycan'da Millî Kimlik.....	99

BEŞİNCİ BÖLÜM

SAHADAN ELDE EDİLEN VERİLER

5.1.	Katılımcıların Genel Özellikleri.....	123
5.2.	Millî Kimlik.....	123
	5.2.1. Millî Kimliğin Betimlenmiş Biçimi.....	124
5.3.	Millî Kimliğin Belirleyici Unsurları.....	126
5.4.	Azerbaycan'ın Millî Kimlik Tanımlaması.....	130
5.5.	Günümüz Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Millî Kimlik Tanımlaması.....	132
5.6.	Türkiye ve Azerbaycan'ın Millî Kimlik Alguları Arasındaki İlişki.....	133
5.7.	Azerbaycan Eğitim Kurumunda Millî Kimlik.....	135
5.8.	Katılımcıların Kimlik İnşa Sürecindeki Etkin Kişiler.....	138
5.9.	Toplumsal İlişki ve Etkileşim Sürecinde Kimlik Tanımlaması.....	141
5.10.	Farklı Dönemlerde Azerbaycan Cumhuriyetindeki Kimlik Siyaseti.....	143
5.11.	Kimlik İnşa Sürecinde Değişimler.....	148
5.12.	Kimlik Tanımlamasında Aile ve Birey Arasındaki Farklar.....	150
5.13.	Azerbaycan ve Rus Kimliği Arasındaki Etkileşim.....	153
	SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	157
	KAYNAKÇA	165
	KAYNAK KİŞİLER	175
	YAZARIN BİYOGRAFİSİ	176

ÖN SÖZ

1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Azerbaycan Cumhuriyeti de diğer toplumlar gibi bağımsızlığını kazanmış oldu. Bu bağımsızlık sorunları bittiği anlamına gelmiyordu tersine ülkeyi; toplumsal, kültürel, ekonomik, askeri ve siyasi alanlarda sorunlar yumağı bekliyordu. Bu sorunlardan biri de millî kimlik tanımlanmasında ortaya çıkan değişik (Azeri, Türk, Azerbaycanlı, Azerbaycan Türkü) tanımlamalardı. Bunun nedeni o günün şartları değil geçmişteki tartışmaların bir uzantısıydı. Azerbaycan tarihsel kimlik arayışında istilası altında olduğu yönetimler tarafından sürekli Türk kimliğinden arındırılmaya çalışılmıştır. Azerbaycan'ın millî kimliğine esas saldırı 1813 İran-Rus Savaşı'nda imzalanan Gülistan Antlaşması oldu. Bu antlaşma sonucunda Azerbaycan toprak bütünlüğü olarak Aras Nehrinin kuzeyine ve güneyine ayrıldı. Bu durumda Türk kimliğini dışlayan zihniyet Azerbaycan için etnik temelli bir kimlik tanımı yerine coğrafyayı esas alarak kimlik tanımına gitmiştir. Bu mesele Azerbaycan'ın milliyetçi aydınları tarafından eleştirilmiş ve bu kimlik politikasını Azerbaycan'ı tarihsel birikiminden koparmak ve güçsüzleştirmek niyetiyle yapıldığını dile getirmişlerdir. Uzun yıllar geçmesine rağmen bu sorun hala güncelliğini korumaktadır. Bu çalışma olabildiğince söz konusu soruna saha araştırması ışığında bilimsel bir açıklama getirmek amacındadır. Aras Nehri'nin güneyinde İran Azerbaycan'ının kimlik sorunları bu çalışmanın kapsamı dışında olduğu için Azerbaycan Cumhuriyeti ekseninde veriler toplanmıştır. Gerçi millî kimlik konusunda her iki coğrafya için benzer sorunlar ve benzer süreçler yaşanmıştır ve yaşanmaktadır.

Dolayısıyla bu çalışma hatasız olma iddiasını taşımamaktadır. Titiz okuyucular tarafından herhangi bir önerinin veya ipucunun bu kitabın geliştirilebilmesi için yararlı olacağı düşünülmektedir. Bunu yapan herkese çok minnettar olacağız.

Bu alışma yazarın 2011 yılında Gazi Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsünde sosyoloji bölümünde yaptığı yüksek lisan tez çalışmasından üretilmiştir. Tez alışma sürecinde bana danışmanlık yapan hocam, Prof. Dr. Erdal Aksoy'a derin Őükranlarımı sunmayı borç biliyorum. Ayrıca ailem, eşim ve arkadaşlarıma da bana her zaman huzur verdikleri için çok teşekkür ederim.

Dr. Raheb Mohammadi Ghanbarlou

KAYNAKÇA

- ASLAN, Mahir; Atatürk ve Azerbaycan Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2008.
- AYDIN, Suavi; **Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği**, Öteki Yayınevi Yayınları, Ankara, 1999.
- LİBARİDİAN, Gerard J; **Ermenilerin Devletleşme Sınavı: Bağımsızlıktan Bugüne Ermeni Siyasi Düşünüşü**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001 s.47-54.
- “Anadolu Toprağında Görüşmeler”, Xalq, 30 Haziran 1992. Aktaran: Aslanlı ve Hesenov,
- “Azerbaycan”, **İslam Ansiklopedisi**, cilt 4, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991.
- “Türk Dövlət ve Cəmiyyətlərinin XI. Dostluq, Qardaşlıq və Eməkdaşlıq Gurultayı’nda Azərbaycan Prezidenti İlham Aliyev’in Nitqi”, Azərbaycan Respublikası, Xarici İşlər Nazirliyi, Azərbaycanın Xarici Siyasəti: Sənedlər Məcmuəsi, 2007.
- AĞAYEV, Elnur; **Sovyet İdeolojisinin Azerbaycan Tarihçiliğine ve Tarih Eğitiminə Etkisi**, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2000.
- AKKUŞ, Ömer; **Simgesel etkileşimcilik**, Karadeniz teknik üniversitesi, makale, 2011.
- ALİYARLI, Süleyman; **Azerbaycan Tarihi: Uzaq Keçmişdən 1870-ci İllərə Qeder**, Azərbaycan Neşriyatı, Bakı, 1996, s.609-623.
- ALİYEV, Haydar; **Müstəqilliyimiz Ebedidir: Çıkişlar, Nitqlər, Bəyanatlar, Mektublər, Müsahibələr (İyun1993 – May 1994)**, Azərneşr, Bakı,1997.
- ALİYEV, İğrar; **Dağlık Karabağ: Tarih, Faktlar, Hadisələr**, Bakü 1989.
- ALLAHVERDİYEV, Galey ve SULTANZADE, Vehdet; **Haydar Aliyev ve Şark – III**, Çəşoğlu Neşriyyatı, Bakü, 2003, s.169.

ASLANLI, Araz ve HESENOV, İlham; **Haydar Aliyev Dönemi Azerbaycan Dış Politikası**, Platin Yayınları, Ankara, 2005, s.19-21.

AYDIN, Yalçın (der.); **Stratejik Açından Sovyet Müslümanları**, Yeni Forum Yayınları, 1988.

Azerbaycan Siyaseti, 1 cilt, Bakü, Ağustos 1914-Ekim 1917.

Azerbaycan Tarihi (En Gedim Zamanlardan XX Esredek); Editör Bünyadov, Z. M., Yusifov, Y. B, Ali Mektebler için derslik, Azerbaycan Dövlət Nişriyatı, Bakü,1994.

Azerbaycan Tarihi, 7. ciltte, 1. cilt (En eskiden - M. Ö. III. Asır), Azerbaycan Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsü, Elm Neşriyatı, Bakü, 1998.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti; **edebiyat, dil, medeniyet kuruculuğu**, Bakü,1998.

AZİZOĞLU, Hasan; **Türklüyümüz**, Nurlan Neşriyyatı, Bakı, 2007, s.18-23.

BAKİKHAŇOV, Abbas-Kuli-Aga; **Gulistan-i İram**, (Redaktsiya, kommentarii, primecheniya i ukazateli Z. M. Buniyatova), İzdatel'stvo "Elm", Bakü,1991.

İŞLET SÖNMEZ, Banu; "Azerbaycan'da Yirminci ın Başında ve 1990'lı Yıllarda Siyasi Gelişmeler, Azerbaycan Millî Hareketi ve Musavat Partisi", Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı 6, (Ağustos-Ekim) 2000, s. 249-284.

BAYRAT, Jean-François; **Kimlik Yanılsaması**, Çev. Mehmet Moralı, Metis Yayınları, İstanbul,1999.

Baykara Hüseyin; **Azerbaycan İstiklal Mücadelesi Tarihi**, Azerbaycan Halk Yayınları, İstanbul, 2009.

BARTH, Fredrik; **Etnik Gruplar ve Sınırları**, Çev. Ayhan Kaya ve Seda Gürkan, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2001.

BERGER, P. ve LUCKMANN; **The Social Construction of Reality**. USA, 1966.

Berger, Peter L.; **Modernleşme ve Bilinç**, Çev. Cevdet Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul,1985.

Bilgin, Nuri; **İnsan ilişkileri ve Kimlik**, İstanbul, Sistem yayıncılık,1996.

Bilgin, Nuri; **Kolektif Kimlik**, İstanbul, Sistem yayıncılık,1999.

BİLGİN, Nuri; **Kimlik İnşası**, Aşina Kitaplar, İzmir, 2007.

- Bilgiseven Â. K.; **Genel Sosyoloji**. Kavramlar-Nazariyeler Bünye (Türkiye'de Sosyal Tabakalaşma) Değişme Ve Sosyal Gelişme. İstanbul, 1982.
- BİRKÖK CÜNEYT, Mehmet; **Bilgi Sosyoloji Işığında Kimlik Sorunu**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1994.
- Budagov, Budag; **"Azerbaycan'ın Tebii-Coğrafi Durumu"**, Azerbaycan Tarihi, (Editör İğrar Aliyev), Bakü, 1993.
- Bünyadov, Ziya (der.); **Azerbaycan Tarihi**, Bakü, 1994, s.292-317.
- Cafersoy, Nazım; **"Bağımsızlığın On Yılında Azerbaycan-Rusya İlişkileri (1991-2001)"**, Avrasya Dosyası, Cil 7, Sayı 1, (İlkbahar), 2001, s.286-318.
- Cafersoy, Nazım; **Elçbey Dönemi Azerbaycan Dış Politikası** (Haziran 1992-Haziran 1993), ASAM Yayınları, Ankara, 2001, s. 45-46.
- Cavadov, Gəməşah; **Azerbaycan'ın Az sayılı Halkları ve Millî Azlıkları**, "Elm" Neşriyatı, Bakü, 2000.
- Cooley, C. H.; **"The Looking-Glass Self"**, **Symbolic Interaction: An Introduction to Social Psychology**, (der.) N. J. Herman ve L. T. Reynolds, New York: General Hall Incompany, 1995, s.196-198.
- Coser, L. A.; **Sosyolojik Düşüncenin Ustaları: De Ki Basım Yayım**, Ankara, 2008.
- Çalık, Mustafa; **Millî Kimlik Milliyet Milliyetçilik**, Cedit neşriyat, Ankara, 2008.
- Doğan, Ergün; **Kimlikler Kıskaçında Ulusal Kişilik**, İmge yayım, Ankara, 2000.
- Doğan, Kasım; **Cumhuriyet Dönemi Kimlik İnşası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2008.
- Ergil, Doğu; **İdeoloji ve Milliyetçilik**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1983, s.26-32.
- ERGİNER, G.; **Etno-kültürel sınırlar Tur Abdin Süryanleri Örneğinde**, Ankara Üniversitesi bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu, 2007.
- Evirgen, Nilay; **Aile İçi Örüntülerin Çocukların Algıları Açısından İncelenmesi**, Yüksek lisans tezi, Ankara üniversitesi, 2010.
- Farmayan, Hafez F.(1971) "The Foreign Policy of Iran: A Historical Analysis 559 B.C. – A.D.", Research Monograph, Sayı 4 (1971), Middle East Center, University of Utah, s.1-34

- GAZENFEROĞLU, Fazil; **Türk Kimliği ve Azerbaycan Vatani**, Yisav Yayınları, Ankara, 1998, s.341.
- GEYBULLAYEV, Giyaseddin; **Toponomiya Azerbaydjan**, Bakü,1986.
- GEYBULLAYEV, Giyaseddin K; **Etnogenezu Azerbaydjantsev** (İstoriko-Etnograficheskoe İssledovanie), Tom I, Bakü, 1991.
- GOFFMAN, E.; **Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu**, Çev. Barış Cezar, Metis Yayınları, İstanbul, 2004.
- GREEN, Daniel M.; **Constructivism and Comparative Politics**, M.E.Sharpe, New York, London, 2002, s.30-33.
- GÜVENÇ, Bozkurt; **Türk kimliği: Kültür tarihinin kaynakları**, T.C Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi, 1993.
- HALİLOV, Selahaddin; **Haydar Aliyev ve Azerbaycancılık Mefkuresi**, Azerbaycan Üniversitesi, Neşr, Bakı, 2002, s.47-48.
- HARALAMBOS, M. ve HOLBORN, M.; **Sociology: Themes and Perspectives**, London: Harper Collins, 1995.
- HASANOV, Ali; **Azerbaycanın ABŞ ve Avrupa Devletleri ile Münasebetleri (1991-1996)**, Elm Neşriyatı, 2000, s.41-42.
- HUNTINGTON, Samuel P.; **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzenin Yeniden Kurulması**, Çev. Mehmet Turhan ve Y. Z. Cem Soydemir, İstanbul, Okyanus yayınları, 2012.
- ALİYEV, Haydar; **Müsteqilliyimiz Ebedidir: Çıkişlar, Nitqler, Beyanalar, Mektublar, Müsahibeler** (İyun 1993 – May 1994), Azarneşr, Bakı, 1997.
- HEBİLOV, Hebil, **Azerbaycan Etnografyası**, Bakü, 1991, s.38.
- HERMAN, N. J. ve REYNOLDS, L. T.; **Symbolic Interaction: An Introduction to Social Psychology**, New York: General Hall Incompany, 1995.
- HESENLİ, Cemil; **Soyuq Müharibenin Başlandığı Yer: Güney Azerbaycan (1945-1946)**, Mütercim Yayınları, Bakü, 1999.
- HESENOV, Ali; **Müasir Beynelxalq Münasibetler ve Azerbaycanın Harici Siyaseti**, Azerbaycan Neşriyatı, Bakı, 2005.
- HEWİT, J. P.; **Self and Society: Symbolic İnteractionist Social Psychology**. Ally and Bacon Inc. 1979.
- HEYET, Cevt; **“Azerbaycan Adı ve Sınırları”**, Avrasya Etüdleri, For Ajans Matbaacılık, Cilt 1, Sayı 2, Ankara, 1994.

- İSMAYILZADE, Fariz; **“Azerbaijan’s Integration into Euroatlantic Structures: What is Hindering the Pace?”**, The German Marshall Fund - Black Sea Paper Series, Sayı1, 2008.
- İSMAİLZADE, D.; **Güney Kafkasya’da Rus Hıristiyanlığı**, Moskova, 1982.
- İBRAHİMLİ, Haleddin; **Değişen Avrasya’da Kafkasya**, ASAM Yayınları, Ankara, 2001, s.2.
- İSMAYIL, Mahmut; **Azerbaycan Tarihi**, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü, 1993.
- İSMAYILOV, Reşid Bey; **Azerbaycan Tarihi**, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü,1993.
- JENKİNS, R.; **Social Identity**, London, Routledge, 2004.
- KALAFAT, Yaşar; **Güney Kafkasya: Sosyal Antropoloji Araştırmaları**, Ankara, ASAM Yayınları, 2000.
- KALAFAT, Yaşar, (der.); **21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği Muzaffer Özdag’a Armağan**, Sayı: 1, ASAM Yayınları, Ankara, 2003.
- KARAKAŞ, Mehmet; **Türk Ulusçuluğunun İnşası**, Vadi Yayınları, Ankara, 2000.
- KEYMAN, E. Fuat; **Kültürel Kimlik Olgusunu Yeniden-Düşünmek**, Doğu-Batı Düşünce dergisi, sayı, 41, 2007.
- KNOWLES, E. S.; **From Individuals to Group Members: A dialectic fort the Social Sciences**, 1982.
- LARRAİN, Jorge; **İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Modernite ve Üçüncü Dünyanın Varlığı**, Çev. Neşe Nur Domaniç, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 217-222.
- LEEUEW, Chales van der; **Azerbaijan: A Question for Identity**, St. Martin’s Press, New York, 2000.
- MAALOUF, Amin; **Ölümçül Kimlikler**, Çev. Aysel Bora, İstanbul, Yapı kredi yayınları, 2011.
- MAHMADOV, Yakub; **“Millî siyasetde sehveler veya Manevi Sarsıntılarımız”**, Xalq, 4 Ağustos, 1993.
- MEAD, G. H.; **Mind, Self and Society**. London: The University Of Chicago Pres,1934.
- MEHDİYEV, Ramiz; **Azerbaycan: Tarihi İrs ve Müsteqillik Felsefesi**, Azerbaycan Millî Ensiklopediyası Neşriyyatı, Bakü, 2001.

- MEHDİYEYEV, Ramiz; **XXI Esrde Millî Devletçilik**, Yeni Neşrler Evi, Bakü, 2003, s. 21.
- MEHDİYEYEV, Ramiz; **Azerbaycan: Küreselleşmenin Talepleri** (geçmişten dersler, bugünün gerçekleri ve geleceğin perspektifleri), DA Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.85-86.
- MEHDİYEYEV, Ramiz; "Azerbaycançılıq - Millî İdeologiyanın Kamil Nümunesi", Azerbaycan, 03.08.2007.
- MEHDİYEYEV, Ramiz; "Esl Vetendaş, Büyük Şahsiyet ve Kudretli Lider Hakda Bazı Düşünceler", Azerbaycan, 02-03.04.2008. İnternet üzerinden erişim için bkz: Ramiz Mehdiyevin Haydar Aliyev Haqda Xatireleri,
- MEHMET HESEN, Veliyev; **Azerbaycan** (Fiziki-coğrafi, etnografik ve iktisadi oçerk), Bakü,1993.
- MEHMETZADE, Mirza Bala; "**Azerbaycan'da Sovyet Kolonizasyon Siyaseti**" Azerbaycan Dergisi, Sayı: 3, Temmuz-Eylül, 1955.
- MUSABEYOV, Rasim; "Azerbaycan'daki Etnik Azınlıklar", **Avrasya Dosyası**, Azerbaycan Özel Sayısı, cilt 7, sayı 1, Ankara 2001.
- 170 NACİ, Kula, M.; **Kimlik ve Din**, Ay ışığı yayınları, İstanbul, 2001.
- NESİBLİ, Nesib; "**Azerbaycan'ın Millî Kimlik Sorunu**", Avrasya Dosyası, Cilt 7, Sayı 1, (ilkbahar), 2001, s.132-46.
- NESİBLİ, Nesib; Azerbaycan'da millî kimlik sorunu, Avrasya Dosyası araştırma dergisi, sayı 1, cilt 7, Ankara, 2001.
- OKUMUŞ, Ejder; **Toplumsal Değişme ve Din**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2003.
- ORTAYLI, İlber; Millet kimliği üzerine, Türkiye gülüğü iki aylık fikir ve kültür dergisi, sayı; 50, Ziraat bankası yayınları, Ankara,1998.
- ÖNAL, Dilek; "**Kimlik Hem Keşfedilen Hem de Yaratılan Bir Şeydir**", Türk Yurdu, 7 Devre, 13 Cilt, 66 Sayı (412), Şubat, 1993.
- ÖNDER, Ali Tayyar; **Türkiye'nin Etnik Yapısı**, Pozitif Yayınları, 2002.
- ÖNDER, Ali Tayyar; Türkiye'nin Etnik Yapısı, Ankara, 1998, s 1.
- ÖZDOĞAN, Günay Göksu; "**Sovyetler Birliği'nden Bağımsız Cumhuriyetlere: Uluslaşmanın Dinamikleri**", Büşra Ersanlı (der.) Bağımsızlığın İlk Yılları: Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan, Kültür Bakanlığı, HAGEM Yayınları, 1994, s.95-97.

- POLOMA, M. (1993), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çeviren: Hayriye Erbafl, Ankara, Gündoğan Yayınları.
- POLOMA, M. M.; *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çeviren H. Erbaş, Ankara: Palme Yayıncılık, 2011.
- RİTZER G., Smart, B.; **Handbook of Social Theory**, London, SAGE Publications Ltd, 2003.
- RİTZER, George; **Modern Sociological Theory**, Farsça çev. Mohsin, Solasi, ilim yayınevi, Tahran, 2005.
- RİTZER,G.; **Sociological Theory**, McGraw-Hill, New York, 2004.
- SARIBAY, Ali Yaşar; "Post-Modern Ulus Olmanın Teorik Olasılıkları", Tarih ve Milliyetçilik, I. Ulusal Tarih Kongresi: Bildiriler (30 Nisan-02 Mayıs 1997), Mersin Üniversitesi, 1997, s.4-6.
- SEYİDZADE, Dilare; **Azerbaycan XX. Asrin Evvellerinde: Müsteqilliyə Aparan Yollar**", OKA Yayınları, 2. Baskı, Bakı, 2004.
- SHAFFER, Brenda; **Borders and Brethren: Iran and the Challenge of Azerbaijani Identity**, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, Londo, 2002.
- SMİTH, Anthony D.; **Milliyetçilik ve Kültürel kimlik**, çev; Bahadır Sina Şener, Türkiye günlüğü iki aylık fikir ve kültür dergisi, sayı; 50, Ziraat bankası yayınları, Ankara 1998.
- SMİTH, Anthony D.; **Millî Kimlik**, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul, İletişim yayınları, 1996.
- SMİTH, Anthony D.; **Theories of Nationalism**, Duchworth, London, 1971 , s.23.
- SÜLEYMANLI, Ebülfez; **Milletleşme Sürecinde Azerbaycan Türkleri: Rus İşgalinden Günümüze Sosyolojik Bir Değerlendirme**, İstanbul, Ötüken Yayınları, ,s 134, 2006.
- SWİETOCHOWSKİ, Tadeusz; **Müslüman Cemaatan Ulusal Kimliğe Rus Azerbaycan'ı 1905-1920**, İstanbul, 1988.
- SWİETOCHOWSKİ, Tadeuz; **Russia and Azerbaijan: A Borderland in Transition**, Columbia University Press, New York, Aktaran, kazem, Firoozmand, 1985.
- SWİETOCHOWSKİ, Tadeuz; **Russian Azerbaijan, 1905-1920: The Shaping of National Identity in a Muslim Community**, Cambridge University Press, Cambridge,1985.
- SWİNGEWOOD, A.; **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, Çeviren O. Akınhay, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1998.

- ŞEMSİZADE, Nizameddin; **“Millî İdeolojimiz-Azerbaycancılık”**, Azerbaycan gazetesi,14.01. 1994.
- ŞEN, Y.Furkan; **Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet**, Yargı Yayınevi, Ankara, 2004, s.245.
- ŞERİFOV, Azad (der.); **Hocalı Soykırımı: Senedler, Faktlarda ve Harici Metbuatda**, Ebilov, Zeynalov ve Oğulları Yayınları, 2006.
- TAĞIYEV, Elikram ve ŞÜKÜROV Mesud; **İki Esrin Govşağında Azerbaycan: Millî ve Milletlerarası Problemlerin Helli Yolunda**, Adiloğlu Neşriyatı, Bakü, 2004.
- TAĞZADE, Leyla; **Avrasyacılık ve Lev Gumilev**, Ümit Özdağ, Yaşar Kalafat ve Mehmet Seyfettin Erol (der.), 21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği Muzaffer Özdağ’a Armağan, Sayı: 1, ASAM Yayınları, Ankara, 2003, s.154-158.
- TOKLUOĞLU, Ceylan; “Definitions of National Identity, Nationalism and Ethnicity in post-Soviet Azerbaijan in the 1990s”, *Ethnic and Racial Studies*, Cilt 28, Sayı 4, (Temmuz), 2005, s. 722-758.
- 172
—————
TOLAN, B.; **Toplum Bilimlerine Giriş**, Ankara: Savaş Yayınevi, 1983.
Türkçe sözlük, Ankara: Türk dil kurumu yayınları, 2005, s 1182.
- ÜNAL, Faruk Ö.; **Azerbaycan 1988-1995: Sancı, Kargaşa ve İktidar**, Kafkas Üniversitesi Yayınları, Sayı: 8, 2001, s.10-16.
- VELİYEV, Kamil. HACIYEV, T.; **Azerbaycan Dili Tarihi**, Bakü 1983.
- WALLACE, Ruth A. ve WOLF, Alison; **Contemporary Sociological Theory**, Beşinci basım. New Jersey: Prentice Hall, 1999.
- WOLF, Alison. WALLACE, Ruth. Alison; **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, Çev; Leyla, Elburuz, M. Rami Ayas, Doğu Batı yayınları, Ankara, 2012.
- YÜCE, Mehmet; **“Çarlık Rusyası ile Sovyetler Birliği’nin Siyasaları Ardından Kırgız Türkleri’nin Ulusal Kimlik Politikası”**, Tetragon, Ankara, 2012.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin; **Kapalıdan Açığa Millî Kültürler ve Medeniyet**, Tur yayınları, İstanbul, 1980, s. 124.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan; **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin yayınları, Ankara, 2011.
- YUSUFOV, Yusif; **Ob Aktual’nıkh Problemaxh Etnicheskoy İstorii Azerbaydjana**, Bakü, 1988.

ZEYREK, Yunus; **"Ahıska ve Ahıska Türkleri"**, Türkler, 20 cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.

ZÜLFÜGARLI, Meherrem; **Azerbaycan Tarihi: İkinci Respublika Dövrünün Tarihşünaslığı (1920-1991-ci İller)**, Çaşıoğlu Neşriyyatı, Bakı, 2001, s. 4.

<http://azerbaycan.ihh.org.tr/2013/02/05>

http://www.gunaskam.com/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=80&Itemid=1, 14.12.2012.

Abbasov, İlham "Xalqımızın tarixinde daha bir dönüş merhelesi", Azərbaycan gazetesi, 12.11.2012 (<<http://www.meclis.gov.az/?/az/topcontent/50>> 12.02.2013.

QURBANLİ, Mubariz, "Fundamental Principles of Azerbaijani State", <<http://www.yap.org.az/en/index.php?nid=1001>> 06.11.2012.

<http://antropoloji.nedir.com/#ixzz2TRtVFiz7/> 16/05/2013).

<http://azerbaycan.ihh.org.tr/2013/02/05>

<http://library.aliyev-heritage.org/tk/showmap.html/2013/04/12>

http://www.azerbaijans.com/content_870_tr.html/ 2013/05/04)

<http://www.forumdas.net/2013/02/07>

<http://www.tdk.gov.tr/> 2012/12/21

ŞEMSİZADE, Nizameddin, "Azerbaycancılığın Esasları", <<http://www.xalqazeti.com/public/print.php?lngs=aze&ids=312>> 08.11.2012

"Dünya Azerbaycanlılarının I. Kurultayında Azerbaycan Respublikasının Prezidenti H.Aliyev'in Nitgi", <<http://www.diaspora.az/qurultay/speech.htm>> 15.11.2012;

BASKIN, Oran; "Türkiye'nin Kafkas ve Balkan Politikası", 29 Kasım 1994'te, Paris'deki Institut de Relations Internationales et Strategiques'de verilen konferansın Türkçe metni. İnternet erişimi için bkz: <http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/50/1/26_baskin_oran.pdf> 01.10.2012.

ALİYEVA, Nurlana, "Azerbaycancılık İdeologiyasının Banisi", <<http://azerbaijan.news.az/index.php?Lng=aze&Pid=3904>> 08.11.2012.

AYDEMİR, Elvan, <http://www.usakgundem.com/book/34/kimlik/25/04/2013>.

Burak Ulman, "1990'li Yıllarda Azerbaycan'ın Siyasal Yaşamı ve Ana Muhalefet Partileri", <<http://www.sbu.yildiz.edu.tr/Burakyayinlar/makale1.htm>> 12.01.2013.

- TOKLUOĞLU, Ceylan, "Türklerde Yönetim Kültürü: Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan Örnekleri", <<http://www.kitab.az/cgi-bin/catlib2/item.cgi?lang=az&item=20121202075016599>> 02.12.2012.
- ULMAN, Burak, "1990'li Yıllarda Azerbaycan'ın Siyasal Yaşamı ve Ana Muhalefet Partileri", <<http://www.sbu.yildiz.edu.tr/Burakyayinlar/makale1.htm>> 12.02.2013.
- NAZİM, İbrahimov,; "Azerbaycan Diasporu Möhkem, Sarsılmaz Siyasi Esaslar Üzerinde Formalaşdırılır", <<http://diaspora.az/new/az/viewer.php?onsoz.htm>> 09.10.2012
- POLAT, Salih, "Sovyetler Birliği Hukuk Sisteminde Din ve Vicdan Özgürlüğü", Akademik Araştırmalar Dergisi, <http://www.academical.org/dergi/MAKALE/11sayi/PolatS_Sovyetler_Birligi_Hukuk_Sisteminde.doc>30.02.2013.
- SOLTAN, Elnur; "Azerbaycan Cumhuriyeti ve Azerbaycan Kimliği Üzerine Düşünceler", Azerbaycan: Siyasi, İctimai ve Edebi Dergi, <<http://www.azerbaycan.se/Arkiv/31-11.htm>>24.12.2012.
- RÜSTEMLİ, Rafiq; "Azerbaycan'da Devlet-Din Münasibetleri ve Dünyevilik Anlayışı", Azerbaycan Stratejik Araştırmalar Merkezi, <www.azsam.org> 15.02.2013.
- MEHDİYEV, Ramiz, "Modernleşme Xetti Yene Gündelikdedir", <http://www.mediaforum.az/files/2008/06/17/071622560_0.doc> 17.01.2013.
- NİZAMİ, Xudiyev, "Haydar Aliyev'in Azerbaycan dili siyasetinin uğurları" <<http://www.xalqqazeti.com/public/print.php?lngs=aze&ids=17741>> 12.11.2012
- Eyvazova, Roza, " 'Türk dili' termininden 'Azerbaycan dili' terminine geder", <<http://www.tercume.az/ANA%20SEHIFE/termin-3.htm>> 19.12.2012
- MİTAT, Çelikpala, "1990'lardan Günümüze Türk-Rus İlişkileri", Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM), <<http://www.asam.org.tr/temp/temp490.pdf>>01.03.2013
- İLHAN, Uzgel, "Türk Dış Politikası: 1993", Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 163, s.62-71 veya <http://www.mulkiyederigi.org/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=113&Itemid=2>01.11.2012;

KAYNAK KİŞİLER

- A.B; Gazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 28, 07/02/2013.
B.N; Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 23, 07/02/2013.
C.M; Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 24, 08/02/2013.
D.Ş; Hacettepe Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 29, 15/02/2013.
E.S; Hacettepe Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 28, 09/02/2013.
F.D; Gazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 30, 07/02/2013.
G.F; Gazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 27, 11/02/2013.
H.N; Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 24, 07/02/2013.
İ.J; Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 24, 09/02/2013.
J.R; Gazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 28, 08/02/2013.
K.D; Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 24, 07/02/2013.
L.Ş; Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 25, 08/02/2013.
M.D; Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 23, 09/02/2013.
N.Z; Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 25, 15/02/2013.
O.K; Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 25, 08/02/2013.
P.Ç; Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 26, 07/02/2013.
Q.L; Gazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 31, 09/02/2013.
R.V; Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 25, 07/02/2013.
S.İ; Gazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 28, 08/02/2013.
T.G; Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 24, 07/02/2013.
U.H; Hacettepe Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yaş; 25, 11/02/2013.
V.A; Hacettepe Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Yaş; 29, 12/02/2013.